

achtergrond

Ontwikkelingen vmbo in kaart gebracht

Elf rode draden

De Landelijke werkgroep intrasectorale programma's bracht een aantal ontwikkelingen in het vmbo in kaart, de elf rode draden. Er bestaat nauwelijks verschil tussen de ontwikkelingen in het vmbo als geheel en die in het vmbo-groen. De werkgroep signaleerde tegelijkertijd een aantal knelpunten die een verdere ontwikkeling belemmeren.

FOTO: STUDIO ANDRÉ RUIJCKX

Zeventig procent van de vmbo-groenleerlingen kiest voor een van hun opleiding afwijkende baan. Tegelijkertijd daalt bij het bedrijfsleven de behoefte aan puur vakgerichte opleidingen. Bedrijven hechten minder waarde aan specifieke vakkennis. De nadruk verschuift naar dienstverlening. Het bedrijfsleven vraagt bijvoorbeeld steeds meer naar medewerkers die hun klanten keurig aan de telefoon te woord staan en zich correct presenteren. De specifieke vakkennis leren ze op het bedrijf zelf. CPS-medewerker Marinus Kamphorst stelt dat deze maatschappelijke ontwikkelingen vmbo's tot bredere opleidingen dwingen. Drie jaar geleden speelden

◀ **Scholen stemmen bij nieuw- of verbouw hun leeromgeving af op de onderwijskundige ontwikkelingen**

FOTO: GERRIT STRUIJIS

▲ **Marinus Kamphorst: "Regels belemmeren ontwikkeling vmbo"**

deze opleidingen met de introductie van intrasectorale programma's (isp's) in op deze ontwikkelingen. Bijna alle vmbo's bieden bij één of meerdere leerwegen intrasectorale programma's. Ze combineren twee of meer afdelingsvakken of differentiaties binnen een sector. Traditionele vakken maakten daarbij plaats voor zeven bredere programma's. Zo bestaat in het vmbo-groen 'Landbouw-breed' uit een gezamenlijk kerndeel en geïntegreerde onderdelen uit de vijf vakrichtingen. Daarbij liepen scholen tegen problemen aan. Zo ontbrak geschikt lesmateriaal voor veel intrasectorale programma's. De scholen stelden ispn-netwerken samen en zochten begeleid door acht deskundigen naar oplossingen. Deze vormden de Werkgroep isp. Naast hun begeleidende taak brachten ze elf actuele onderwijskundige veranderingen in het vmbo in kaart, de elf rode draden.

Ontwikkelingen

Kamphorst vertegenwoordigde het netwerk Landbouw-breed in de werkgroep. Hij ziet de rode draden als een

ijkpunt voor scholen en overheid om hun positie te bepalen en hun beleid op af te stemmen. De eerste vier rode draden houden verband met de verbreding van het vmbo-onderwijs: "We signaleerden dat vmbo's streven naar onderwijsarrangementen op maat en de schoolloopbaan van hun leerlingen centraal stellen. Ze veranderen van aanbodgericht naar vraaggestuurd onderwijs en bieden waar het kan brede en waar het moet smalle opleidingen." Als voorbeeld noemt hij vmbo's die, om maatwerk te leveren, naast de intrasectorale programma's afdelingsprogramma's aanbieden. Een andere trend is de verdere verbreding van het onderwijsaanbod binnen en soms ook buiten de sector. Kamphorst: "Denk aan varianten als Techniek-breed en Sport, Dienstverlening en Veiligheid. De werkgroep constateert tevens dat vmbo's hun organisatie afstemmen op de onderwijskundige ontwikkelingen: "Scholen kiezen voor een integrale aanpak van programma's, personeel en proces." Als zesde punt noemt de werkgroep de verandering van de fysieke leeromgeving. Bij de ver- en nieuwbouw van gebouwen, houden vmbo's rekening met de

De elf rode draden

- ✂ Scholen willen onderwijsarrangementen op maat.
- ✂ Scholen stellen de schoolloopbaan van hun leerlingen centraal.
- ✂ Het vmbo verandert van aanbodgericht naar vraaggestuurd onderwijs.
- ✂ Breed waar het kan, smal waar het moet.
- ✂ Scholen kiezen voor een integrale aanpak van programma, personeel en proces.
- ✂ De fysieke leeromgeving verandert.
- ✂ Men wil de in scholen aanwezige kwaliteiten versterken.
- ✂ Impliciete ontwikkeling van een beroeps pedagogiek en didactiek.
- ✂ Naarmate meer middel dan doel wordt, willen docenten, zelfstandig of in kernteams, meer verantwoording voor het ontwerp van en op maat maken van leermiddelen.
- ✂ Steeds meer scholen benutten de toenemende ruimte die OCW biedt maximaal.
- ✂ Door het competentiegerichte onderwijs krijgt de beroepskolom geleidelijk vorm in het vmbo en mbo. De traditionele waardering voor avo-vakken remt deze ontwikkeling.

onderwijskundige veranderingen. De versterking van in scholen aanwezige kwaliteiten ziet de werkgroep eveneens als kenmerkend. Zo werken avodocenten en hun beroepsgerichte collega's steeds meer samen in kernteams en bekleden daarnaast verschillende functies. Als achtste draad noemt hij de ontwikkeling van een nieuwe pedagogische en didactische aanpak. Vmbo's schakelen steeds meer over van individuele vakken naar geïntegreerde programma's. Tevens stelt de werkgroep vast dat docenten meer verantwoordelijkheid verlangen voor het ontwerpen en op maat maken van de noodzakelijke leermiddelen. Scholen die hun leerlingen competenties willen bijbrengen, passen het lesmateriaal zelfstandig aan. Ook maken veel vmbo's maximaal gebruik van de ruimte die OCW biedt. Kamphorst: "Denk aan de mogelijkheid niveau 1 op het vmbo aan te bieden." De werkgroep stelde tevens vast dat de beroepskolom geleidelijk vorm krijgt in het vmbo. De traditionele waardering voor de avo-vakken remt deze ontwikkeling echter.

Vmbo-groen

In een reactie stelt beleidsmedewerker Wilma Bredewold ten eerste vast dat de vmbo-leerlingen van aoc's breed uitstromen: "Groene vmbo's beschouwen we niet als beroepsopleidingen, maar als scholen die leerlingen in een groene omgeving opleiden en hun leerlingen daarbij op beroepen

docenten vindt zij noodzakelijk, omdat uitgeverijen onvoldoende inspelen op nieuwe ontwikkelingen: "We constateren echter een positieve trend. Het Ontwikkelcentrum biedt maatwerk en stelt experimentele leermiddelen samen voor vernieuwing van de onderbouw." Zij vindt tevens dat het vmbo-groen de regelgeving altijd al ondergeschikt heeft gemaakt

'De rode draden zijn een ijkpunt voor scholen en overheid om hun positie te bepalen en hun beleid op af te stemmen.'

laten oriënteren. We sluiten aan op de belevingswereld van leerlingen." Dat dit beleid vruchten afwerpt, bewijst de jaarlijkse groei van vijf tot zes procent. Deze groei schrijft zij daarnaast toe aan de veilige leeromgeving, praktisch onderricht en betrokken docenten. Bij een vergelijking tussen de rode draden in het vmbo als geheel en de ontwikkelingen in het vmbo-groen concludeert ze dat het groene onderwijs bij de implementatie van intrasectoraal onderwijs voorop loopt: "Daarnaast zijn wij verder in het denken over het vmbo als brede voorbereiding op het vervolgonderwijs, het accent op vaardigheden en attitudes in plaats van kennis en de rol van de praktijk in het leerproces." Ze vindt wel dat de rode draden ook een groen tintje hebben en maakt enkele opmerkingen bij de ontwikkelingen. Ze ziet onderwijs op maat, vraaggestuurd onderwijs, de leervraag van de leerling centraal en een breed naast een smal programma-aanbod ook als kenmerkend voor het vmbo-groen. Dit geldt ook voor de integrale aanpak van programma, personeel, en proces en verandering van de fysieke leeromgeving. Bij de ontwikkeling van een beroepsdidactiek en didactiek tekent zij aan dat dit bij het vmbo-groen minder impliciet gebeurt en minder is gekoppeld aan de invoering van het isp. Het vmbo-groen houdt van oudsher al rekening met anders lerende leerlingen. De ontwikkeling van lesmateriaal door

aan het leerlingenbelang. Zo kwam de legalisering van niveau 1 in het vmbo tot stand na succesvolle experimenten in het vmbo-groen. Bredewold bevestigt dat de resultaten bij de avo-vakken de doorstroming naar het mbo bepalen. Of dit de ontwikkeling van een beroepskolom belemmert, betwijfelt zij. Dat ligt meer aan onvoldoende afstemming tussen het vmbo en mbo. Als voorbeelden noemt zij dubbeling in onderwijsprogramma's, geen doorlopende zorglijnen, cultuurverschillen tussen mbo en vmbo en geen flexibele in- en uitstroommomenten. Gezien de brede uitstroom vindt zij avo-vakken relevant, maar pleit wel voor een andere presentatie. Bredewold: "Ons ideaal is een op alle mbo-sectoren gerichte beroepsvoorbereidend aanbod met geïntegreerde avo-competenties."

Gerrit Strijbis

Regelgeving is belemmerend

De Werkgroep isp stelt vast dat de wetgeving vmbo-opleidingen in hun ontwikkeling belemmert. Deze remmen de overstap naar intra- en intersectorale programma's. De examinering, bevoegdheden, huisvesting, licenties en de rol van de inspecties vormen de knelpunten. De werkgroep vindt centrale examinering niet langer het juiste toetsingsinstrument. Kamphorst: "We adviseren te streven naar flexibele examinering zonder daarbij concessies te doen aan de kwaliteit." Daarnaast plaatst de werkgroep vraagtekens bij de identieke examinering van de algemene en beroepsgerichte vakken. Kamphorst noemt een centrale examinering van de avo-vakken en in overleg met het bedrijfsleven en mbo regionale toetsing van praktijkvakken als alternatief. Voor de examinering van innovatieve programma's noemt hij netwerken als mogelijkheid. Een ander knelpunt vormt het keurslijf van het Bevoegdhedenbesluit. De regelgeving concentreert zich op vakkennis terwijl er bij scholen behoefte bestaat aan breed inzetbare coaches en begeleiders. Ook de verouderde en onduidelijke regelgeving voor de inrichting van scholen belemmert de ontwikkelingen. Scholen verdienen de vrijheid de indeling van hun schoolgebouw aan te passen op hun onderwijskundige visie. De licenties remmen de ontwikkeling naar onderwijs op maat eveneens. Bij de combinatie van een terugtrekkende overheid en een door de scholen vastgestelde onderwijsinvulling zouden scholen zelf hun aanbod moeten bepalen. Als laatste knelpunt noemt de werkgroep de onderwijsinspectie. De inspecteurs nemen de eindexamenresultaten nog te vaak als maatstaf en betrekken het schoolklimaat en de leerlingbegeleiding onvoldoende in hun oordeel. Kamphorst: "We pleiten voor op de moderne onderwijsontwikkelingen afgestemde kwaliteitscontroles." Bredewold bevestigt dat het vmbo-groen deze knelpunten herkent, maar wijst ook op veranderingen. Zij beaamt dat centrale examinering de onderwijskundige ontwikkelingen remt, maar ziet ook verbeteringen. De omvang van het centraal examen vermindert en de overheid laat meer over aan de verantwoordelijkheid van scholen. "Flexibilisering lijkt mogelijk. Samen met scholen zoekt de AOC Raad naar een op competenties gebaseerd systeem van examinering." Op het terrein van bevoegdheden verwacht zij binnenkort een regeling die het mogelijk maakt voor teams een ontheffing van bevoegdheden aan te vragen. Dit vergemakkelijkt het werken met kernteams: "We verwachten verder aanpassing van het Bevoegdhedenbesluit, maar dat kost in Nederland veel tijd." Als eigenaars van de gebouwen geldt het huisvestingsprobleem minder voor aoc's. "Bij nieuwbouwprojecten zien we vaak een op de onderwijskundige visie afgestemde inrichting." De discussie over licenties vindt zij belangrijk. Voor aoc's is vooral het aanbod van alle leerwegen belangrijk. Bredewold weet dat sommige vmbo-groenscholen daarnaast streven naar uitbreiding van hun programma naar andere sectoren: "Niet iedereen staat hier echter achter. Ons groene programma biedt al veel verbredingsmogelijkheden." Ook zij pleit voor aanpassing van de kwaliteitsnormen door de inspectie.